ปีที่ 31 ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม 2568 ISSN 2985-2196 (Online)

มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมพืชกระท่อม: ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศ

Legal Measures to Controlling Kratom Plants: Comparative Study with Foreign Laws

ณรงค์ฤทธิ์ บุญมี*

Norongrit Boonmee

Received : January 2, 2024

Revised : May 23, 2024

Accepted : July 23, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายในการควบคุมพืชกระท่อมเปรียบเทียบกับต่างประเทศ โดยมุ่งเน้นศึกษาวิเคราะห์มาตรการจำกัดอายุการเข้าถึง มาตรการควบคุมสถานที่ขาย มาตรการควบคุมการนำไปใช้ และมาตรการควบคุมการนำเข้า-ส่งออก ตามพระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2565 สำหรับมาตรการควบคุมของต่างประเทศทำการศึกษาวิเคราะห์กฎหมายประเทศนิวซีแลนด์ มลรัฐนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา และอินโดนีเซีย จากการศึกษาพบว่าในต่างประเทศมีมาตรการควบคุมพืชกระท่อมแตกต่างกันไป ในบางประเทศต้องมีใบสั่งยาเท่านั้นจึงจะสามารถใช้พืชกระท่อมได้ บางประเทศไม่สามารถครอบครอง นำเข้า และจำหน่ายพืชกระท่อมรวมถึงผลิตภัณฑ์ที่มีพืชกระท่อมเป็นส่วนประกอบได้ ในขณะที่บางประเทศไม่มีการควบคุมพืชกระท่อมสามารถใช้พืชกระท่อมได้อย่างอิสระ สำหรับมาตรการควบคุมของต่างประเทศที่สามารถนำมาปรับใช้กับประเทศไทยคือ ควรนำมาตรการกำหนดปริมาณระดับ 7-ไฮดรอกซีมิตราจินีนในส่วนของอัลคาลอยด์เช่นเดียวกับมลรัฐนิวยอร์ก โดยออกเป็นประกาศกระทรวงกำหนดห้ามขายผลิตภัณฑ์กระท่อมที่เจือปนด้วยสารอันตรายหรือเจือปนด้วยสารควบคุม ซึ่งสารนั้นจะก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภค ทั้งนี้การศึกษาวิจัยนี้จะนำมาสู่การจัดทำข้อเสนอแนะการควบคุมการใช้พืชกระท่อมที่เหมาะสมตามบริบทของประเทศไทยต่อไป

คำสำคัญ : มาตรการกฎหมาย / การควบคุม / พืชกระท่อม

*นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า)

Doctoral Student of Laws, Graduate School of Law, National Institute of Development Administration (NIDA) (Corresponding Author) e-mail: narongrit19boonmee@gmail.com

Vol.31 No.4 October-December 2025 ISSN 2985-2196 (Online)

ABSTRACT

The purpose of this research article is to study legal measures to control Kratom compared to those in other countries. Focusing on studying and analyzing measures to limit the age of access**.** Measures to control sales locations Measures to control use and import**-**export control measures according to the Kratom Act B.E. 2022. For foreign control measures, studies and analysis of laws in New Zealand, New York state, and Indonesia were conducted. Studies have found that different countries have different measures to control Kratom. In some countries, only a prescription is required to use Kratom. Some countries prohibit the possession, importation, and sale of Kratom and products containing Kratom as an ingredient. While Kratom is not regulated in some countries, Kratom can be used freely. For foreign control measures that can be applied to Thailand are: Measures should be taken to quantify the level. 7**-**Hydroxymitragynine in the alkaloid fraction is the same as New York state. It was issued as a ministry announcement prohibiting the sale of Kratom products that are adulterated with dangerous substances or adulterated with controlled substances. which substances will cause harm to consumers. This research study will lead to the preparation of recommendations for controlling the appropriate use of Kratom according to the context of Thailand.

Keywords : **Legal Issues / Regulation / Kratom**

บทนำ

พืชกระท่อมเป็นพืชที่มีถิ่นกำเนิดในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยเฉพาะประเทศไทย มาลายู พม่า โดยในคัมภีร์แพทย์ไทยแผนโบราณมีการระบุถึงสรรพคุณและสารสำคัญในพืชกระท่อม ซึ่งสารสำคัญที่พบคือ สารมิตรากัยนีน (Mitragynine) และ 7-hydroxymitragynine มีฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาช่วยบรรเทาอาการเจ็บปวด ลดอาการท้องร่วง ซึ่งเป็นไปตามตำรับยาแผนโบราณของไทย (Atsadang, et al., 2020, pp. 38-39) สถานะปัจจุบันภายหลังจากมีการเผยแพร่ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2565 ส่งผลให้พืชกระท่อมไม่ได้เป็นยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 จะส่งผลให้การบริโภคพืชกระท่อมเป็นไปอย่างเสรี ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงและสามารถนำไปใช้ในทางที่ไม่เหมาะสมได้ง่ายมากขึ้น จึงเป็นที่มาของการยกร่างพระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2565 ขึ้น เพื่อกำหนดมาตรการในการควบคุมการใช้ประโยชน์จากพืชกระท่อมและป้องกันการนำพืชกระท่อมไปใช้อย่างไม่เหมาะสม (Narcotics Act (No.8) B.E.2022, 2021)

เมื่อพิจารณาสาระสำคัญของพระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2565 พบว่าได้มีการกำหนดมาตรการควบคุมการการขายใบกระท่อมแก่บุคคลต้องห้าม ได้แก่ เยาวชนอายุต่ำกว่า 18 ปี หญิงที่ตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ทั้งนี้สถานที่ขายต้องแจ้งห้ามขายแก่บุคคลข้างต้นด้วย ในการขายพืชกระท่อมห้ามขายโดยใช้เครื่องขาย ห้ามโฆษณาหรือสื่อสารการตลาดโดยจูงใจให้นำใบกระท่อมไปใช้ในทางที่ไม่เหมาะสม ห้ามขายในสถานศึกษา

ปีที่ 31 ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม 2568 ISSN 2985-2196 (Online)

หอพัก สวนสาธารณะ สวนสนุก และสถานที่ซึ่งประกาศเพิ่มเติม ทั้งนี้ผู้ใดฝ่าฝืนมีโทษสูงสุดจำคุกไม่เกินสองปี ปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ นอกจากนั้น พระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2565 มีการกำกับดูแลเรื่องการบริโภคโดยกำหนดห้ามบริโภคใบกระท่อมในทางที่ไม่เหมาะสม เช่น การนำไปผสมกับสิ่งเสพติด เป็นต้น เว้นแต่เพื่อรักษาโรค บำบัดหรือบรรเทาอาการเจ็บป่วยและอยู่ภายใต้การดูแลจากแพทย์ ทันตแพทย์ แพทย์แผนไทย แพทย์แผนไทยประยุกต์ หมอพื้นบ้าน รวมถึงกำหนดมาตรการในการนำพืชกระท่อมไปใช้ในการศึกษาวิเคราะห์วิจัย (Krathom Plants Act, B.E.2022, 2022)

ซึ่งจากการศึกษามาตรการต่างๆ ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2565 พบว่าในทางปฏิบัติยังมีช่องว่าทางกฎหมายหลายประการ (Uenukroh, 2022) เช่น กรณีผู้ขายไม่มีการสอบถามอายุหรือเด็กหรือเยาวชนให้ผู้มีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี ทำการสั่งซื้อให้แทน เช่นเดียวกับกรณีของสตรีมีครรภ์ และสตรีให้นมบุตร สตรีมีครรภ์อ่อนลักษณะทางกายภาพยังไม่ชัดเจน ผู้ขายอาจไม่ทราบว่าเป็นสตรีที่กำลังตั้งครรภ์ รวมถึงสตรีให้นมบุตรก็เช่นกัน อีกทั้งในการขายผ่านช่องทางออนไลน์ผู้ประกอบธุรกิจใบกระท่อมที่มีเว็บไซต์ของตนเองบางรายไม่มีการสอบถามอายุหรือคุณสมบัติแต่อย่างใด กรณีสถานที่ขายสามารถบังคับใช้และตรวจสอบได้กับร้านค้าทั่วไปที่มีสถานที่ตั้งร้านและเวลาเปิด-ปิดที่ชัดเจน ซึ่งใช้ได้กับการค้าในรูปแบบเดิม แต่ในการขายใบกระท่อมมีลักษณะแตกต่างจากรูปแบบเดิม ผู้ขายมีเพียงเครื่องมือสื่อสารผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตสามารถขายใบกระท่อมได้ทุกสถานที่ ทุกวันและทุกเวลา เป็นต้น

ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษามาตรการทางกฎหมายในการควบคุมพืชกระท่อม เปรียบเทียบกับต่างประเทศ โดยมุ่งเน้นศึกษาวิเคราะห์มาตรการจำกัดอายุการเข้าถึง มาตรการควบคุมสถานที่ขาย และมาตรการควบคุมการนำไปใช้ ทั้งนี้สามารถนำผลการศึกษาไปใช้ในการจัดทำข้อเสนอแนะการควบคุมการใช้พืชกระท่อมที่เหมาะสมตามบริบทของประเทศไทยต่อไป

มาตรการในการควบคุมการใช้ประโยชน์จากพืชกระท่อม

สำหรับมาตรการของต่างประเทศในการควบคุมการใช้ประโยชน์จากพืชกระท่อมพบว่า ในแต่ละประเทศมีมาตรการในการควบคุมที่แตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละประเทศ โดยทุกประเทศต่างตระหนักถึงสารสำคัญที่พบในพืชกระท่อมซึ่งมีทั้งคุณและโทษ โดยเฉพาะสิ่งสำคัญที่ทุกประเทศคำนึงถึงคือความปลอดภัยของประชาชน หากสารสำคัญในพืชกระท่อมเป็นส่วนประกอบหนึ่งในผลิตภัณฑ์หรือมีการนำพืชกระท่อมไปใช้ในทางที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมอาจส่งผลต่อความปลอดภัยของประชาชนได้ (Atsadang, et al., 2020, p. 57) สรุปมาตรการในการควบคุมของแต่ละประเทศ ดังนี้

มาตรการจำกัดอายุการเข้าถึง

ตามพระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2565 มาตรา 24 ได้กำหนดห้ามขายใบกระท่อมหรืออาหารที่มีใบกระท่อมเป็นวัตถุดิบหรือส่วนประกอบแก่บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่า 18 ปี สตรีมีครรภ์ สตรีให้นมบุตรตลอดจนบุคคลอื่นใดตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวง ยุติธรรมและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขร่วมกันประกาศกำหนด นอกจากนี้กฎหมายยังกำหนดให้มีมาตรการแจ้งให้ผู้ซื้อทราบด้วย โดยให้ผู้ขายมีหน้าที่ปิดประกาศหรือแจ้งให้ทราบถึงข้อห้ามขายแก่บุคคลที่กฎหมายกำหนด ไม่ว่าการขายนั้นจะเกิดขึ้น ณ สถานที่ขาย หรือมีการขาย

Vol.31 No.4 October-December 2025 ISSN 2985-2196 (Online)

โดยวิธีการหรือในลักษณะอื่น เช่น การขายทางอิเล็กทรอนิกส์ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศกำหนด ฝ่าฝืนมีโทษปรับ 30,000 บาท (Krathom Plants Act, B.E.2022, 2022) จากการศึกษากฎหมายต่างประเทศพบว่า มลรัฐนิวยอร์กประเทศสหรัฐอเมริกาพืชกระท่อมถูกกฎหมายในนิวยอร์กโดยไม่มีข้อจำกัดใดๆ การผลิต ขาย ขนส่ง และครอบครอง กระท่อมจึงถูกกฎหมายและไม่มีการจำกัดอายุซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างการพิจารณาร่างกฎหมายที่จะจำกัดการขายกระท่อมให้กับผู้เยาว์ หาก Assembly Bill A294 ผ่าน จะกำหนดห้ามขายกระท่อมแก่บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 21 ปี ผู้ใดฝ่าฝืนมีโทษทางแพ่งปรับไม่เกิน 500 ดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นเงินไทย 17,719.25 บาท (ณ วันที่ 6 กันยายน 2566) ซึ่งร่างกฎหมายดังกล่าวมีโอกาสที่จะกลายเป็นกฎหมายควบคุมกระท่อม แม้ว่าจะได้รับการต่อต้านจากผู้ใช้กระท่อม แต่หลายคนก็พิจารณาว่าข้อจำกัดตามอายุมีความเหมาะสม (U.S. Food & Drug Administration, 2024) อีกทั้งมลรัฐนิวยอร์กมีแนวโน้มที่จะถูกควบคุมการใช้กระท่อมตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคกระท่อมซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดห้ามขายกระท่อมและผลิตภัณฑ์กระท่อมแก่บุคคลที่อายุต่ำกว่า 18 ปีฝ่าฝืนมีโทษทางอาญา (Utah State Legislature, 2019) ซึ่งจะเห็นได้ว่ามาตรการจำกัดอายุการเข้าถึงของประเทศไทยและมลรัฐนิวยอร์กประเทศสหรัฐอเมริกาสอดคล้องกัน ซึ่งเมื่อมีกฎหมายว่าด้วยการปรับเป็นพินัยใช้บังคับแล้วความผิดฐานขายใบกระท่อมหรืออาหารตามกฎหมายว่าด้วยอาหารที่มีใบกระท่อมเป็นวัตถุดิบหรือส่วนประกอบแก่บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่า 18 ปี สตรีมีครรภ์ สตรีให้นมบุตร บุคคลอื่นใดตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขร่วมกันประกาศกำหนดตามมาตรา 24 ซึ่งผู้ฝ่าฝืนต้องโทษปรับไม่เกินสามหมื่นบาทตามมาตรา 33 จึงเป็นโทษปรับทางพินัย ผู้ศึกษาเห็นว่าการเป็นโทษทางพินัยแม้จะเกิดผลดีต่อผู้กระทำผิดที่กระทำความผิดเพียงเล็กน้อย แต่เพื่อคุ้มครองบุคคลที่มีความเสี่ยงสูงหากใช้พืชกระท่อมแล้วจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายจึงเห็นควรให้กำหนดโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนมาตรา 24 แห่ง พระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2565 เป็นโทษปรับทางปกครองแทนการเป็นโทษปรับทางพินัย เนื่องจากสารสำคัญที่อยู่ในพืชกระท่อมส่งผลเสียต่อกลุ่มบุคคลดังกล่าวมากกว่าผลดีที่จะได้รับจากสารสำคัญนั้น อีกทั้งยังเป็นการป้องปรามมิให้เด็กและเยาวชนเข้ามายุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติดซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาต่อสังคมและประเทศชาติต่อไปในอนาคตได้

มาตรการควบคุมสถานที่ขาย

พระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2565 มีมาตรการควบคุมสถานที่ขายตามมาตรา 25 กำหนดห้ามขายใบกระท่อมหรือน้ำต้มใบกระท่อมในสถานศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ หอพักตามกฎหมายว่าด้วยหอพัก สวนสาธารณะ สวนสัตว์ และสวนสนุก และห้ามขายโดยใช้เครื่องขาย ผู้ใดฝ่าฝืนมีโทษปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท ถ้าเป็นการกระทำต่อบุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี สตรีมีครรภ์ สตรีให้นมบุตร ผู้กระทำต้องโทษเป็นสองเท่า (Krathom Plants Act, B.E.2022, 2022) ซึ่งจากการศึกษามาตรการควบคุมของต่างประเทศเกี่ยวกับการจำกัดสถานที่ขายพบว่า ในมลรัฐนิวยอร์กประเทศสหรัฐอเมริกากระท่อมมีวางจำหน่ายในร้านค้าต่างๆ ทั่วรัฐ รวมถึงร้านค้าชั้นนำ ร้านขายบุหรี่ไฟฟ้า ร้านขายบุหรี่ และร้านขายของเฉพาะทาง ในนิวยอร์กอนุญาตให้ขายกระท่อมออนไลน์ได้หากปฏิบัติตามกฎระเบียบทางกฎหมายทั้งหมดและรักษามาตรฐานคุณภาพของกระท่อม แม้ว่ากระท่อมจะถูกกฎหมายในนิวยอร์กแต่การซื้อกระท่อมในนิวยอร์กอาจเป็นเรื่องยุ่งยาก

ปีที่ 31 ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม 2568 ISSN 2985-2196 (Online)

เนื่องจากปัจจุบันรัฐไม่มีมาตรฐานคุณภาพ ดังนั้นผู้ซื้อกระท่อมต้องตรวจสอบแหล่งที่มาและการผ่านการทดสอบในห้องปฏิบัติการด้วยตนเอง ซึ่งผู้ซื้อกระท่อมสามารถตรวจสอบร้านขายกระท่อมที่น่าเชื่อถือได้จากรายชื่อร้านที่ได้ลงทะเบียนกับ American Kratom Association (Oasis Kratom, 2024) ผู้ศึกษาเห็นว่าหากนำมาตรการควบคุมการขายกระท่อมแบบมลรัฐนิวยอร์กประเทศสหรัฐอเมริกามาใช้กับประเทศไทย คือผู้ขายกระท่อมต้องลงทะเบียนผู้ขาย โดยผู้ขายที่ขายกระท่อมหรือผลิตภัณฑ์กระท่อมต้องผ่านการทดสอบผลิตภัณฑ์จากองค์กรอาหารและยาก่อน ซึ่งมาตรการดังกล่าวจะช่วยให้หน่วยงานของรัฐสามารถควบคุมความหนาแน่นของร้านค้ากระท่อม รวมทั้งควบคุมผลิตภัณฑ์กระท่อมให้มีมาตรฐานคุณภาพและผู้บริโภคสามารถบริโภคกระท่อมและผลิตภัณฑ์กระท่อมได้อย่างปลอดภัย ดังนั้นเพื่อให้การควบคุมการขายกระท่อมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ศึกษาเห็นว่าควรออกประกาศกระทรวงกำหนดให้มีการลงทะเบียนผู้ขาย โดยแบ่งย่อยประเภทผู้ขายพืชกระท่อมเป็นการขายปลีก และขายส่ง เพื่อกำหนดให้ผู้ขายใบกระท่อมแต่ละประเภทมีหน้าที่ปฏิบัติไปตามลักษณะที่ตนขายและมีข้อห้ามที่สอดคล้องกับ พระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2565 ซึ่งจะส่งผลให้การควบคุมและตรวจสอบร้านค้ามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อีกทั้งควรมีมาตรการอื่นๆ เพิ่มเติมนอกเหนือจากข้อกำหนดตามกฎหมายในการกำกับดูแลคือ มาตรการธรรมนูญชุมชนที่ ป.ป.ส. เคยดำเนินงานในพื้นที่นำร่อง 135 หมู่บ้าน/ชุมชน ซึ่งในการดำเนินการครั้งนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาวิจัยและเป็นพื้นที่ต้นแบบรองรับนโยบายการปรับสถานะพืชกระท่อมออกจากยาเสพติด โดยมาตรการดังกล่าวมีการจัดทำแผนเพื่อควบคุมจำนวนพืชกระท่อม การจัดเวทีประชาคมเพื่อรับรองธรรมนูญชุมชน และแผนปฏิบัติการของชุมชนในการจัดการด้วยชุมชน การสำรวจ บันทึกข้อมูลการขึ้นทะเบียนผ่านระบบสารสนเทศ โดยในแต่ละพื้นที่จะมีการจัดทำธรรมนูญที่แตกต่างกันไปตามภูมิวัฒนธรรม นั่นคือการดูลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ในบริบทวัฒนธรรม โดยพิจารณาองค์ประกอบความสัมพันธ์ของพื้นที่ภูมิศาสตร์ (พืชท้องถิ่น) ที่รวมเอาวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติเข้าไว้ด้วยกัน กลายเป็นมรดกร่วมของชุมชนหรือท้องถิ่น ทั้งนี้การจัดทำธรรมนูญชุมชนอยู่ต้องภายใต้กรอบความร่วมมือที่ทางสำนักงาน ป.ป.ส. ได้จัดทำเอาไว้ เช่น ข้อตกลงชุมชนเรื่องเครื่องมือในการควบคุมพืชกระท่อม การตรวจสุขภาพผู้ใช้งานกระท่อม ซึ่งจัดให้มีการตรวจสุขภาพผู้ใช้งาน เป็นต้น ประการสำคัญในพื้นที่นำร่องที่มีเยาวชน จะมีการเฝ้าระวังในกลุ่มเยาวชนเพิ่มขึ้น เพื่อไม่ให้มีการนำพืชกระท่อมไปใช้ในทางที่ผิด (Office of the Narcotics Control Board, Ministry of Justice, 2021, p. 9) ผู้ศึกษาเห็นว่าหากมีการนำมาตรการธรรมนูญชุมชนกลับมาใช้กำกับดูแลในทุกพื้นที่ทั่วประเทศ จะส่งผลให้การเข้าถึงพืชกระท่อมได้รับการกำกับดูแลได้อย่างใกล้ชิดจากคนในชุมชน และช่วยลดการใช้พืชกระท่อมในทางที่ไม่เหมาะสมได้เป็นอย่างดี

มาตรการควบคุมการนำไปใช้

พระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2565 มาตรา 27 กำหนดห้ามผู้ใดบริโภคใบกระท่อมที่ปรุงหรือผสมกับยาเสพติด วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ยา และวัตถุอันตราย เว้นแต่เพื่อการรักษาโรค บำบัด หรือบรรเทาอาการเจ็บป่วยภายใต้การกำกับดูแลของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมและเพื่อการศึกษา วิเคราะห์ หรือวิจัยที่ดำเนินการโดยหน่วยงานของรัฐ ผู้ใดฝ่าฝืนมีโทษปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท นอกจากนั้นมาตรา 28 กำหนดห้ามผู้ใช้จูงใจ ชักนำ ยุยงส่งเสริม ใช้อุบายหลอกลวง ขู่เข็ญ ใช้อำนาจ ครอบงำผิดคลองธรรม หรือใช้วิธีขืนใจ

Vol.31 No.4 October-December 2025 ISSN 2985-2196 (Online)

ด้วยประการอื่นใดให้ผู้อื่นบริโภคใบกระท่อมที่ปรุงหรือผสมกับยาเสพติด วัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ยา วัตถุอันตราย หรือวัตถุอื่นใดตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมประกาศกำหนด ฝ่าฝืนต้องโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 100,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ หากกระทำต่อบุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่า 18 ปี สตรี มีครรภ์ สตรีให้นมบุตร ตลอดจนบุคคลอื่นใดตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขร่วมกันประกาศกำหนด ต้องโทษเป็น 2 เท่า คือ ต้องโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกิน 200,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (Krathom Plants Act, B.E.2022, 2022) เมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศในประเทศที่ศึกษาไม่มีการควบคุมปริมาณการบริโภค โดยมลรัฐนิวยอร์กประเทศสหรัฐอเมริกาพยายามออกร่างพระราชบัญญัติเพื่อควบคุมอายุผู้ใช้กระท่อมหรือห้ามใช้กระท่อม ทั้งนี้ American Kratom Association (AKA) มีแนวทางที่จะบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคกระท่อม (Kratom Consumer Protection Act: KCPA) กับมลรัฐนิวยอร์ก ซึ่งพระราชบัญญัติดังกล่าวจะควบคุม 1) การผลิต การจำหน่าย การขาย และการครอบครอง 2) ผลิต จำหน่าย และจำหน่ายกระท่อมที่ปนเปื้อนหรือปลอมปน 3) ข้อจำกัดด้านอายุ 4) บทลงโทษและค่าปรับ 5) การทดสอบกระท่อม 6) การติดฉลากผลิตภัณฑ์กระท่อม ถึงแม้ว่ารัฐนิวยอร์กจะไม่ห้ามใช้กระท่อมโดยสิ้นเชิงแต่จะควบคุมภาคส่วนนี้แทน สำหรับในประเทศอินโดนีเซียก็ยังไม่มีมาตรการในการควบคุมการบริโภคเช่นเดียวกัน มีเพียงการควบคุมของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาของอินโดนีเซีย (BPOM) ที่ได้สั่งห้ามการใช้พืชกระท่อมผ่านหนังสือเวียนหมายเลข POM No HK.04.4.42.421.09.16.1740 ซึ่งกำหนดห้ามใช้พืชกระท่อมเป็นวัตถุดิบสำหรับยาแผนโบราณและอาหารเสริม (Badan POM, n.d.) เพื่อให้มาตรการควบคุมการบริโภคเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพจึงควรนำมาตรการการมีส่วนร่วมของชุมชนมาปรับใช้ โดยทุกจังหวัดต้องกำหนดให้มีคณะกรรมการควบคุมพืชกระท่อมจังหวัด คณะกรรมการระดับหมู่บ้านและตำบล ร่วมกับเจ้าหน้าที่ ป.ป.ส. และผู้นำชุมชนทั้งผู้นำโดยตำแหน่งและผู้นำตามธรรมชาติ ร่วมกันดำเนินการควบคุมพืชกระท่อมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านธรรมนูญตำบล และให้คณะกรรมการระดับหมู่บ้านและตำบลควบคุมการใช้ธรรมนูญตำบล โดยโครงการดังกล่าวเป็นการนำแนวคิดชุมชนเป็นศูนย์กลางในการแก้ไขปัญหายาเสพติด แนวคิดธรรมนูญสุขภาพ และกระบวนการมีส่วนร่วมมาเป็นกรอบพัฒนาและดำเนินการ รวมถึงนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีทันสมัยมาใช้ในการดำเนินการ ดังนี้ (1) แสวงหาความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาพืชกระท่อม ผ่านการจัดเวทีสัมมนาทางวิชาการจนค้นพบแนวทางข้อเสนอทางวิชาการเพื่อแก้ไขปัญหาพืชกระท่อมอย่างสร้างสรรค์ (2) พัฒนาความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาพืชกระท่อมร่วมกับกำนันผ่านการสำรวจข้อมูลเพื่อจัดทำแผนที่ระบุตำแหน่งพืชกระท่อม สร้างกติกาข้อตกลงของหมู่บ้าน และนำเสนอบทเรียนผ่านเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อยกระดับความร่วมมือ (3) พัฒนารูปแบบการควบคุมพืชกระท่อมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน พร้อมสร้างการรับรู้และความเข้าใจต่อโครงการในทุกระดับ เสนอพื้นที่จัดตั้งกลไกเพื่อขับเคลื่อน และสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการสำรวจจัดเก็บข้อมูล การกำหนดกติกาข้อตกลงในรูปแบบธรรมนูญตำบล รับรองธรรมนูญตำบล ร่วมปฏิบัติตามธรรมนูญตำบล และร่วมติดตามและประเมินผล (4) พัฒนาระบบสารสนเทศพืชกระท่อมในรูปแบบ Mobile Application เพื่อสนับสนุนการพัฒนารูปแบบการควบคุมพืชกระท่อมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสำรวจข้อมูล ขึ้นทะเบียนผู้เสพและครอบครองพืชกระท่อมรวมถึงการตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผล

ปีที่ 31 ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม 2568 ISSN 2985-2196 (Online)

(5) สรุปบทเรียน เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยและเงื่อนไขที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการควบคุมพืชกระท่อมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านธรรมนูญตำบลนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนารูปแบบให้เหมาะสมต่อไป โดยแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในการควบคุมการนำไปใช้โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนด้วยธรรมนูญตำบลผ่านกฎกระทรวง ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่าจะเป็นแนวทางในการกำกับดูแลการนำพืชกระท่อมไปใช้ในทางที่ผิดของเด็กและเยาวชนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีได้ดีและทั่วถึงมากยิ่งขึ้น

สรุป

พืชกระท่อมมีสารสำคัญประเภทอัลคาลอยด์ราว 25 ชนิด โดยเฉพาะ Mitragynine และ 7-hydroxymitragynine ซึ่งมีสรรพคุณในการบรรเทาปวด และมีประสิทธิภาพใกล้เคียงยาแผนปัจจุบัน โดยตำราแพทย์แผนโบราณของไทยได้มีการนำพืชกระท่อมมาใช้ประโยชน์ในทางยาอีกด้วย ดังนั้นพืชกระท่อมจึงมีประโยชน์หากใช้ในปริมาณที่เหมาะสมและใช้ในทางที่ถูกต้อง (Atsadang, et al., 2020, p. 64) จากการศึกษาการควบคุมพืชกระท่อมในต่างประเทศพบว่า ในแต่ละประเทศมีมาตรการในการควบคุมที่แตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละประเทศ โดยทุกประเทศต่างตระหนักถึงสารสำคัญที่พบในพืชกระท่อมซึ่งมีทั้งคุณและโทษ โดยเฉพาะสิ่งสำคัญที่ทุกประเทศคำนึงถึงคือความปลอดภัยของประชาชน หากสารสำคัญในพืชกระท่อมเป็นส่วนประกอบหนึ่งในผลิตภัณฑ์หรือมีการนำพืชกระท่อมไปใช้ในทางที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมอาจส่งผลต่อความปลอดภัยของประชาชนได้ (Atsadang, et al., 2020, p. 72) โดยประเทศนิวซีแลนด์ กำหนดให้พืชกระท่อมและสาร Mitragynine เป็นยาประเภทหนึ่ง ต้องมีใบสั่งยาจากผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพ (Prescription Medicine) จึงสามารถใช้ประโยชน์จากพืชกระท่อมได้ หากฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามจะมีความผิดตามกฎหมาย Medicines Act 1981 (Office of the Narcotics Control Board, Ministry of Justice, n.d., p. 33) สำหรับมลรัฐนิวยอร์กประเทศสหรัฐอเมริกา กระท่อมเป็นสิ่งถูกกฎหมายมาตรการในการควบคุมการบริโภคในนิวยอร์กยังไม่มีมาตรการควบคุมยังคงเป็นเพียงความพยามยามในการออกร่างพระราชบัญญัติเพื่อควบคุมอายุผู้ใช้กระท่อมหรือห้ามใช้กระท่อม สำหรับมาตรการควบคุมการจำหน่ายไม่มีมาตรการควบคุมว่าห้ามขายที่ใดมีเพียงกฎระเบียบที่ผู้ขายต้องปฏิบัติตามนั่นคือผู้ขายจะต้องนำผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบของกระท่อมทดสอบทางวิทยาศาสตร์เพื่อให้แน่ใจว่าไม่มีสารที่เป็นอันตราย เพื่อให้ผู้ใช้กระท่อมได้รับผลิตภัณฑ์ที่ปลอดภัยและไม่มีการปนเปื้อน (Scott Cerbin Criminal Defense, n.d.) ประเทศอินโดนีเซีย กระท่อมเป็นพืชเสพติดที่ถูกกฎหมายสามารถปลูก ขาย และครอบครองได้โดยไม่ผิดกฎหมาย ประเทศอินโดนีเซียจึงเป็นประเทศที่ส่งออกพืชกระท่อมรายใหญ่ในตลาดโลก (Office of the Narcotics Control Board, 2018, p. 60)

เมื่อพิจารณาในส่วนของประเทศไทยพบว่า ภายหลังที่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2565 ส่งผลให้มีการบริโภคพืชกระท่อมกันอย่างแผ่หลายมากขึ้น มาตรการต่างๆ ที่กำหนดในพระราชบัญญัติดังกล่าวในทางปฏิบัติกลับมีช่องว่างหลายประการ ดังนั้นเพื่อให้การควบคุมการใช้พืชกระท่อมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรนำมาตรการกำหนดประมาณระดับ 7- hydroxymitragynine ในส่วนของอัลคาลอยด์เช่นเดียวกับมลรัฐนิวยอร์กมาใช้ โดยออกเป็นประกาศกระทรวงกำหนดห้ามขายผลิตภัณฑ์กระท่อมที่เจือปนด้วยสารอันตรายหรือเจือปนด้วยสารควบคุม ซึ่งสารนั้นจะก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภค ห้ามขายผลิตภัณฑ์กระท่อม

Vol.31 No.4 October-December 2025 ISSN 2985-2196 (Online)

ที่มีระดับ 7- hydroxymitragynine ในส่วนของอัลคาลอยด์ที่มากกว่าร้อยละ 2 ขององค์ประกอบอัลคาลอยด์ของผลิตภัณฑ์ ห้ามขายผลิตภัณฑ์กระท่อมที่มีอัลคาลอยด์สังเคราะห์ใดๆ รวมถึงไมทราจินีนสังเคราะห์ 7-hydroxymitragynine สังเคราะห์ หรือสารประกอบสังเคราะห์อื่นๆ ของพืชกระท่อม ห้ามขายผลิตภัณฑ์กระท่อมใดๆ ที่ไม่ได้ระบุปริมาณไมทราจินีนและ 7- hydroxymitragynine ที่มีอยู่ในผลิตภัณฑ์บนบรรจุภัณฑ์หรือฉลาก ผ่าฝืนจะต้องโทษปรับทางพินัยไม่เกินห้าหมื่นบาท อีกทั้งควรนำมาตรการควบคุมการขายกระท่อมแบบมลรัฐนิวยอร์กประเทศสหรัฐอเมริกามาใช้กับประเทศไทยโดยออกประกาศกระทรวงกำหนดให้มีการลงทะเบียนผู้ขาย โดยแบ่งย่อยประเภทผู้ขายพืชกระท่อมเป็นการขายปลีก และขายส่ง เพื่อกำหนดให้ผู้ขายใบกระท่อมแต่ละประเภทมีหน้าที่ปฏิบัติไปตามลักษณะที่ตนขายและมีข้อห้ามที่สอดคล้องกับ พระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2565 ซึ่งจะส่งผลให้การควบคุมและตรวจสอบร้านค้ามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งมีมาตรการให้ชุมชนและคนในพื้นที่ร่วมกันสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง เช่นเดียวกับการทำโครงการ 135 หมู่บ้าน/ชุมชน ที่ ป.ป.ส. เคยดำเนินงานมาใช้กำกับดูแลในทุกพื้นที่ทั่วประเทศ ซึ่งโครงการดังกล่าวเป็นการนำแนวคิดชุมชนเป็นแกนกลางในการจัดการปัญหายาเสพติด แนวคิดการร่วมกันสร้างเสริมสุขภาพ และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน มาเป็นกรอบในการพัฒนาและดำเนินการ นอกจากนั้นนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ร่วมด้วยเพื่อการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

References

Atsadang, S., et al. (2020). **Summary of Kratom**. (2 nd ed.). Songkhla: Leo Design and Print. [In Thai]

Badan POM. (n.d.). **Pelarangan Penggunaan Mitragyna Speciosa (Kratom) dalam Obat Tradisional dan Suplemen Kesehatan**. [Online]. Available: https://www.pom.go.id. [2022, April 3]

Krathom Plants Act, B.E.2022. (2022, 26 August). Thai government gazette. vol. 139 parts 52A. pp. 1-14. [In Thai]

Narcotics Act (No. 8) B.E.2021. (2021, 26 May). Thai government gazette. vol. 138 parts 35A. pp. 1-3. [In Thai]

Oasis Kratom. (2024). **Is Kratom Legal in New York? 2023 Update**. [Online]. Available: https://oasiskratom.com/is-kratom-legal-in-ny/. [2024, February 10]

Office of the Narcotics Control Board, Ministry of Justice. (n.d.). **General knowledge and research on Kratom**. [Online]. Available: https://kratom.sci.psu.ac.th/wp-content/uploads/2021/08/ความรู้ทั่วไปและงานวิจัยพืชกระท่อม.pdf. [2020, December 24]. [In Thai]

Office of the Narcotics Control Board, Ministry of Justice. (2018). **Kratom in Southeast Asia**. Chiang Mai: Trio Advertising and Media Company Limited. [In Thai]

ปีที่ 31 ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม 2568 ISSN 2985-2196 (Online)

Office of the Narcotics Control Board, Ministry of Justice. (2021). **Fountain Model: A Kratom Control Model with Community Participation**. Chiang Mai: Office of the Narcotics Control Board. [In Thai]

Scott Cerbin Criminal Defense. (n.d.). **Determining the Legality of Kratom in New York**. [Online]. Available: https://cerbindefense.com/determining-the-legality-of-kratom-in-newyork/?sfw=pass1694318092. [2023, September 10].

Uenukroh, T. (2022). **Legal Issues with Kratom Use**. [Online]. Available: http://www.lawgrad.ru.ac.th/AbstractsFile/6412015015/1695642580468d3dd9d3b9c24bf7302a79bfa8efb4_abstract.pdf. [2022, December 24]. [In Thai]

U.S. Food & Drug Administration. (2024). **FDA and Kratom**. [Online]. Available: https://www.fda.gov/news-events/public-health-focus/fda-and-kratom. [2024, January 20].

Utah State Legislature. (2019). **Chapter 45 Kratom Consumer Protection Act**. [Online]. Available: https://le.utah.gov/xcode/Title4/Chapter45/C4-45_2019051420190514.pdf. [2020, December 24].